

GEÇMİŞ GÜNLER

MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

HİKÂYE

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0279
Edebiyat: 063
Tür: Hikâye

GEÇMİŞ GÜNLER
MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

Hazırlayan
Abdullah Ezik

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Kitap Editörü ve Son Okuma
Dr. Hazal Bozyer

Kapak ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

VakıfBank Kùltür Yayınları
İnkılap Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdenez Caddesi
No: 7/A1 – Kat 13
Ümraniye 34768 İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2024

ISBN 978-625-6647-07-7

Kitabın tüm yayın hakları VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi
Çakmak Caddesi B Blok No: 29/1/1
Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Mart 2024

GEÇMİŞ GÜNLER

MEMDUH ŞEVKET
ESENDAL

HAZIRLAYAN
ABDULLAH EZİK

MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

1884'te İstanbul'da doğdu. Edirne Sultanisi'nde başladığı idadi eğitimine İstanbul Mülkiyesi'nde devam etti. Fransızca, Rusça ve Farsça öğrendi. 1906'da katıldığı İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından 1908 yılında müfettiş olarak atandı ve bu vesileyle yurdun birçok farklı bölgesini ziyaret etme şansına erişti. Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşuyla birlikte Anadolu'ya geçti ve Atatürk'ün yanında yer aldı. Galatasaray ve Kabataş Liselerinde tarih-coğrafya öğretmenliği yaptı. Bakü, Kabil ve Tahran gibi şehirlerde elçilik görevlerinde bulundu, daha sonra milletvekilliği yaptı. 16 Mayıs 1952'de Ankara'da vefat etti.

Eserleri: *Ayaşlı ile Kiracıları* (roman), *Vassaf Bey* (roman), *Otlakçı* (hikâyeler), *Mendil Altında* (hikâyeler), *Sahan Külbastısı* (hikâyeler), *Veysel Çavuş* (hikâyeler), *Bir Kucak Çiçek* (hikâyeler), *İhtiyar Çilingir* (hikâyeler), *Hava Parası* (hikâyeler), *Bizim Nesibe* (hikâyeler), *Kelepir* (hikâyeler), *Gödeli Mehmet* (hikâyeler), *Miras* (roman), *Güllüce Bağları Yolunda* (hikâyeler), *Gönül Kaçanı Kovalar* (hikâyeler), *Tahran Anıları ve Düşsel Yazılar* (anı-mektup), *Kızıma Mektuplar* (mektup), *Oğullarıma Mektuplar* (mektup), *Mutlu Bir Son* (hikâyeler).

ABDULLAH EZİK

1995, İstanbul doğumlu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde başladığı Türk Dili ve Edebiyatı lisans eğitimini 2017'de, Yeni Türk Edebiyatı yüksek lisans eğitimini ise 2021'de tamamladı. Aynı süreçte Otto-Friedrich-Universität Bamberg'in Oriental Studies departmanında misafir öğrenci olarak bulundu. Florida State College at Jacksonville'deki English Language Institute eğitimini 2018'de, English as a Second Language programını ise 2019'da bitirdi. Doktora eğitimine Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı ana bilim dalında devam eden Abdullah Ezik, *Sanat Kritik*, *Ova* ve *Alakarga* Yayınları'nda editör, FMV Işık Üniversitesi'nde ise öğretim görevlisi olarak çalışıyor.

İÇİNDEKİLER

Geçmiş Günler	7
Anlaşılmamış Bir Nokta	13
Güzel Bir Ölüm	17
Bir Haydut Kuş	23
Küp Kırığı Pabuç Eskisi	27
Yol Arkadaşı	31
Doktor Savdur	39
Gezide	47
Bir Kucak Çiçek	55
Kedi	63
Aptal Memiş	71
Terbiyesi En Güç Hayvan	75
Bana Kaçık Derler	79
Şu Soyadı Konusu	83
Santa Castello	91
Hırsız – Polis	97
Hatice	99
İşin Dibi Bozulmuş	139
Tutkunluk	153
Adım	157
Artist Olacak Kız	161

GEÇMİŞ GÜNLER

Bir aralık, birçoklarını ilgilendirmeye, boş yere umutlara düşürmeye başlayan bir iç politika dedikodusunu önleyip arkadaşları yatıştırmak için Sadrazam Paşa'nın konaklarında yapılan bir toplantıdan sonra, o toplantıda bulunanlar akşam yemeğinde de alıkonmuşlardı.

Nâzırlardan¹ hemen hepsi, merkez azaları, âyandan² birkaç kişi, mebusların hatırlıları ile ateşlilerden kalburüstüne gelenleri oradaydılar.

Yemeği, selamlık dairesinin üst katındaki yemek salonunda yediler. Nâzırların hususi kalem kâtiplerinden o gece orada bulunanlar ile Sadrazam Paşa'nın dairesi efendilerinden bir ikisi, yaverler, mühürdar beyin yemek yediği odada toplanıp karınlarını doyurdular.

Yemekten sonra, nâzırlardan birinin yeğeni, Sadrazam Paşa'nın da pek inandığı, pek beğendiği efendilerden biri olan, uzun boylu, yakışıklı, terbiyeli, bilgili bir delikanlı, eski paşalardan birinin de oğlu olup iyi terbiye görmüş bir yavere:

“Hadi biraz gidip görünelim, sonra savuşuruz!” dedi.

İkisi yukarı kata çıktılar. Nâzırlar yemeklerini yemiş, büyük salona geçmişler, ayakta kahvelerini içiyor, konuşuyorlar.

---

1. Nâzır: Bakan.

2. Âyan: Vali, başında bulunduğu vilayetin idare amiri, askeri güçlerin komutanı, asayiş ve düzenin koruyucusu.

Sadrazam Paşa ile âyandan bir ikisi, daha içeri, sarı salona geçip oturmuş olsalar gerek.

Bu büyük salonda toplananların çoğu redingotlu, kolalı, yüksek yakalıklı, fesli beylerdi. Aralarında iki asker, birkaç da sarıklı efendi var. Redingot giymemiş olanlar da kara ceket, yelek, çizgili pantolon giymişler.

İki genç, kapının boyunca uzanan perdenin yanında görününce, Sadrazam Paşa'nın adamı olmak dolayısıyla, birtakımları onlara bakıp sırttılar, bir ikisi de yanlarına gelip teklifsizce konuşmaya başladılar.

Nâzırlardan biri:

“Ne o?” dedi, “Neden böyle?”

Delikanlılar terbiyelerini hiç bozmayarak:

“Aşağıdaydık!” dediler.

“Ne vardı aşağıda?”

“Hiç. Yemek yedik. Behzat gelmişti, onu dinliyorduk.”

“Neler anlatıyor?”

“Anlatıyor... Paşa Hazretleri'ne Tunus muzunu getiriyor-muş. Gümrükte bırakmış.”

“Niçin?”

“Zekâtını aldılar, hediyelik yeri kalmadı!” diyor. “Efendim, muzlara beyanname istemişler. Bu da verecek olmuş. Sonra ‘Menşe şahadetnamesi’ sözleri olmuş. Daha iyice anlaşmadan gümrükçünün biri, muzlardan birkaçını, teklifsizlikle koparmış. Bunu görünce Behzat da iki salkım muzunu oradakilere dağıtmış. ‘Pek hoşlarına gitti, benim çantalarımı aramadılar!’ diyor.”

Yakında bir başkasıyla konuşan bir bey, kulak misafiri oluyor-muş; döndü delikanlıdan:

“Kim bunu anlatan?” diye sordu.

“Behzat.”

“Uydur geveze!” dedi.

İlk gelen nâzır, yan gözle arkadaşına baktı:

“Ne demek” dedi. “Sanki sizin gümrükçüler böyle şeyler yapmazlar mı?”

“Yook, onun için söylemedim. Bizim gümrükçüler daha neler yaparlar! Yalnız Behzat da olmamış şeyleri olmuş gibi anlatır, herkese de dinletir de...”

Yeni sokulan bir başkası, belki bir mebustur:

“Beceriksizlik etmiş” dedi, “Birine birkaç kuruş verseydi, muzları geçirirlerdi!”

Delikanlı soğukluğu iliklere işleyen donuk bir sesle:

“Evet efendim!” dedi.

Bu, “evet efendim”den ne anladıysa o adamcağız:

“Bununla beraber bizim gümrük işleri esaslı bir surette ele alınacak bir meseledir” diye ilk sözüne bir eklenti yaptı.

Oraya ilk gelen nâzır:

“Yalnız bir gümrükler mi?” diye sordu. “Bir ele alınmaya-
cağını da göstersenize?”

Söz kızıştı. Hepsi bildiklerinden birkaç yolsuzluğu anlatmaya koyuldular. Neler de biliyorlarmış... Ne acı, ne akla gelme hikâyeler! Yahudi'nin biri İstanbul'dan nalin almış, Tekirdağı'na götürmüş. İskelede nalinlarını almışlar, “Ormaniyye isteriz!” demişler. Ormaniyye olur, olmaz iş uzamış, mahkemeye düşmüş. Git gel aradan iki yıl geçmiş, herif nalinlarından vazgeçmiş. “Ormaniyye” almışlar, ceza da almışlar.

Biri sordu:

“Bunu yapan orman mı, gümrük mü?”

“Bunun gümrüğe dokunur yeri yok ama” dedi, “Belki de gümrük yapmıştır. Belli olur mu?”

Biri daha bir hikâye anlatacak oldu:

“Bak nâzır bey, dinle...” diye başlayacaktı, nâzır:

“Nesini dinleyeyim be birader?” dedi. “Bende bu hikâyele-

rin dağlar gibi dosyaları var. Ne yapacaksın? ‘Teftiş edin’ dersin. Müsteşarın adamıdır, ayak sürürler. Sen teftiş oluyor sanırsın, öğrenirsin ki hiçbir şey yapılmamış. ‘Efendim nenize lazım, sonra size baş ağrısı olur!’ diye müfettiş gelip bana akıl öğretir. ‘Atın şu kokmuş herifleri, getirin gençlerden kimse yok mu?’ desen, ilkin Meclis’te sizler başlarsınız, ‘İyi adamdı, işten çıkarmış. O dairenin direğiymiş, şimdi orası da yıkılacak...’ dersiniz. Bizde on beş yıldır teftiş görmemiş daireler var. Yeni...”

Nâzır ağız kızgınlığıyla az daha, “Yeni nâzır olmuşsun, yerini ısıtmaya bakacaksın, yüzyıllardır düzelmemiş işleri düzeltecek değilsin ya!” diyecekti, kendini tuttu. Bu kadar söylediğine de pişman oldu. Bugünkü toplantıda kendisine dişe dokunur birkaç dikenli söz olmasaydı, belki söylediklerinin hiçbirini söylemezdi. Bu delikanlı kâtibin bu sözleri, Sadrazam Paşa’ya kadar götüreceğini düşünerek canı sıkıldı.

Bundan önce söze başlamış olup da bir hikâye anlatmak istemiş olan bey:

“Canım nâzır bey” dedi, “Bu kadar da üzölmeye değmez. Bir şey olmadığını biz de biliyoruz. Bizimkisi laf. Sen bak hikâyeyi dinle: Geçende bir motor Heybeli’ye gider, benzini biter. Benzin alacak olurlar, memur ‘Olmaz’ der. ‘Nasıl yapalım?’ derler. ‘Buradan kalkar Büyükkada’ya gidersiniz, bir istida verirsiniz. Onu, buraya havale ederler. Getirirsiniz bize. Biz benzincinin istihkakını düşeriz, siz de benzini alırsınız’ diye yol gösterirler. ‘Biz Büyükkada’ya gittikten sonra benzini oradan alırsınız’ demişler. Memur, ‘Korkarım veremem, biz de çölok çocuk besliyoruz’ demiş.

Sandalla gitseler, gece karanlık, hava sert. Ne yapsak, diye düşünür dururken benzinciye, ‘Git, şu memur ile anlaş!’ demişler. Benzinci de gitmiş, iki liraya anlaşmış. Onlar da benzini almışlar. Güzel mi?”

Nâzır ne diyecekti bilmem. Bir mebus söze karıştı:

“Hikâye güzel ama burada memurun ne yolsuzluğu var? Ya ‘Benzini veremem’ diye tuttursaydı, daha mı iyi olacaktı? Ben biraz para alıp da halka kolaylık gösterenlere ‘Yolsuzluk yapıyor’ diyemem doğrusu. Talimat yanlıştır. Ona tutunur, para da almaz. İş de yapmaz. Buna kızarım.”

Şişmanca bir adam, sözün başında bulunmamıştı. Ne konuşulduğunu da belki iyice anlamadı ancak kendi düşündüğünü söyledi:

“Bunlar için esaslı bir prensip kararı alınmalıdır” dedi, “Yolsuzluk evet olabilir ancak çaresi de bulunabilir efendim.”

Orada bulunanlardan birkaçı, bu sözü anlamış göründüler. Sahiden anladılar mı, ne anladılar? Bilmem. Söyleyen de lakırdıları ettikten sonra ayrıldı.

Oraya ilk gelmiş olan nâzır:

“Benim bildiğim bu gümrüklere bir şeyler düşünmeli. Bütün yabancılar memleketimize girince onlarla karşılaşılıyor” dedi.

Bir başkası:

“Ya bizim karşılaştıklarımız?” diye sordu.

“Canım, biz kendi içimizde nasıl olsa oluruz. Bak, geçen de Samsun’dan birkaç kişi bana gelmişler. Gemilere mal yükleten tüccardan bir beyanname istiyorlarmış. Eh, vapur sabaha kadar mal yüklüyor. O saate kadar gümrükçüyü orada tutabilir misiniz? Herifler beşer lira verip imzalı birer beyanname alıyorlar, kendileri dolduruyorlarmış. ‘Bunun hiçbir faydası yok, bizi şu beş liradan kurtarın’ diyorlar. Ben dinledim, olur yahut olmaz bir şey söylemedim. Çünkü niçin, eh! Kendi içimizde bir iş. Olsa da olur, olmasa da!”

Yeşil sarıklı, kısa boylu bir mebus:

“Dilenci bir olsa yağla balla besle” dedi. “Yabancılar gümrükle karşılaşılıyorlar da polisle karşılaşmıyor mu? İşli olan adam hepimizle karşılaşılıyor.”

Bunları konuşanlar nâzırların, merkez azalarının, mebusların ufak tefekleriydi. Devlet adamlarının ileri gelenleri böyle sözlere karışmaz, ağır dururlar. Onlar da konuşsalar, başka türlü konuşmazlar ama hiç olmazsa susmanın ne kadar değerli olduğunu anlamışlardır.

Bunların birkaçı Sadrazam Paşa'nın yanına geçmişler, birkaçı da kendi aralarında ağır işler konuşuyor gibi görünüyorlardı.

Bir aralık içeriden biri geldi. Nâzırlardan birine: "Sadrazam Paşa 'Oynamayacak mısınız?' buyuruyorlar" dedi.

"Hay hay emrederler."

Hepsi briç masasının olduğu odaya doğru yürüdüler. Birkaçı da sessizce savuştular. Bu arada genç kâtip ile yaver de savuştular. Bir yerde eğlenti varmış, Denizkızı Eftalya³ da getirtilecekmiş, onu dinlemeye gittiler.

13 Şubat 1949

Ulus

---

3. Denizkızı Eftalya: Osmanlı Rumu ses sanatçısı ve kantocu.

ANLAŞILMAMIŞ BİR NOKTA

Geçen sonbaharda bir gece, Direklerarası'nda¹ bir Fransız operet kumpanyasının “Kavaleriya Rustikana”yı² oynayacağını duyarak oraya gitmiştik.

Avrupalıların bazı o kadar meşhur eserleri vardır ki, onların adı buralara kadar yayılıyor, duyuluyor; görsün görmesin, halk ismini duyunca iyi bir şey olduğuna inanmış oluyordu...

“Safo mu? Haa iyi bir romandır!” (Hemen her ağızda aynı şey.)

“Bu Napolyon yaman, zorlu bir asker!” (Eyfel'in büyük bir kule olduğunu bilmek cinsinden bir biliş...)

“Kavaleriya Rustikana” da böyle... Şunu bir kere görelim, dedik. İtalyalı musikişinas bakalım ne yapmış.

Hava biraz bozukçaydı, dışarıda serin bir yağmur çiseliyordu. Bunun için hemen bütün tiyatro, boş denilecek kadar tenha, kimsesiz... Birinci mevki koltuklarında beş on genç efendi oturuyordu. İkinci mevki sıralar oldukça dolmuş, localardan ise ancak ikisi tutulmuş...

---

1. Direklerarası: 19. yüzyılda özellikle Ramazan aylarında çeşitli halk eğlencelerinin yapıldığı, bugünkü Şehzadebaşı Caddesi civarındaki bölge.

2. Cavalleria Rusticana: İlk kez 17 Mayıs 1890 tarihinde Roma'da gösterilmiş bir opera. Pietro Mascagni tarafından bestelenmiş, Giovanni Verga tarafından yazılan aynı adlı bir kısa oyundan uyarlanan operanın librettosu Giovanni Targioni-Tozzetti ve Guido Menasci tarafından hazırlanmıştır.

Lakin oyuncular meyas olmayarak gene saati geldiği vakit perdelerini açtılar. Açtılar ama şaşılacak şey! Kavaleriya³ Japon esvabına bürünmüş!

Alınları tıraşlı başlar, Çinli hizmetçinin uzun saçı, kadınların entarileri, değirmi Japon şemsiyeleri...

Acaba yeni bir şey mi? Arkadaşlar birbirimize sorduk. Kavaleriya Rustikana herhâlde Japon elbiseleri ile oynanıyordu... Bu muhakkak, hele oyun biraz oynanınca, hatırımda kaldığına göre “Kirişima” isminde bir Japon opereti olduğu anlaşıldı.

İlan başka, oyun başka... Derhal bizi aldatan bu adamları tahkir etmek ve buradan çıkıp gitmek vardı. Lakin birisi dedi ki, bu iki perdelik bir oyun imiş, bitince ötekini oynayacaklarmış!

Âlâ! Oturduk ve seyre koyulduk. Lakin oyunun ruhunu anlamak mümkün değil. Bir aralık “primadonna”⁴ sahneye bu yurdular ve pek de muvaffak olmayan sedaları ile avazı göklere çıkararak tegannide bulundular.

Ben, bu boş localar, boş sandalyeler karşısında yorulan sanatkârlara acıyor ve halkın bu anlaşılmamaklık karşısında hid-detinden, infialinden, gücenmesinden korkuyordum. Lakin primadonnanın nefesi kesilir kesilmez, bir alkıştıır koıtu... Aman yarabbi! Bu işleri bilen, anlayan, teıezzüü eden insanlar da bu oyunu ancak bu kadar takdir edebilirdiler.

Bunda primadonnanın güzelliğinin de tesiri olabilirdi. Fakat hiç şüphe etmem ki bu da değildi. Çünkü primadonnadan çok daha güzel kadınlar bu sahnede görülmüştür.

Oyunun, bu anlaşılmayan Kirişima Opereti'nin üç perdesi de böyle alkışlar içinde geçti.

---

3. Kavaleriya: Süvari.

4. Primadonna: Operada baş kadın rollerini oynayan oyuncu.

Üçüncü perde oynandıktan sonra seyircilerin bir de Kavalieriya Rustikana'yı bekleyeceğini düşünen tiyatro müdürü, halkı boş yere bekletmemek için, Allah razı olsun, bir çare düşünmüş, gürl sesli bir zatı tayin etmiş. Perde kapanır kapanmaz, bu adamcağız sahnenin bir köşesinden "Paydos!" diye bağırmaya başladı.

Ve halk, gördüklerine kanaat ederek ve oyunun bittiğini anlayarak memnun, sessizce tiyatroyu boşalttılar.

Seyirciler içinde Kavalieriya Rustikana'yı seyrettiklerini sananların; bir gün, bir vesileyle bu oyunu seyrettiklerini iddia edecekler var mıydı? Bilmem. Ancak bence anlaşılmayan bu oyunun ne pek güzel ne de pek fena sesli olmayan primadonnasının alkışlanmasının sebebi, hâlâ öğrenilmemiş, keşfolunmamıştır. Bu nokta ebeden böyle kalacaktır...

15 Eylül 1329 (1913)